

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สถานการณ์ปัจจุบันระบบเศรษฐกิจโลกมีการเปลี่ยนแปลงตามกระแสโลกาภิวัตน์อันเนื่องมาจากความเจริญทางเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารในการเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขัน ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตและค่านิยม วัฒนธรรมของประชาคมโลกทำให้ระบบทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมือง มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันมากขึ้น แต่ในความจริงนั้นไม่สามารถที่จะขจัดปัญหาความยากจนของมนุษยชาติให้หมดไปจากโลกนี้ได้ (ศิริรัตน์ กตัญญูลีกุล.2548 :2)

ประเทศไทยก็เป็นอีกประเทศหนึ่งที่ได้รับอิทธิพลจากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่ก่อให้เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ และสังคมของประเทศ ถ้าย้อนกลับไปมองสภาพสังคมไทยในอดีตเป็นสังคมที่พึ่งตนเอง มีความเป็นอยู่อย่างแบบพอเพียง โดยอาศัยระบบเศรษฐกิจแบบยังชีพ ซึ่งมีความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกับธรรมชาติในระบบเครือญาติที่เกื้อหนุนจนเจือกัน มีการแบ่งปันในผลผลิตที่ได้มาไม่มีการค้าขาย แต่มีการประกอบอาชีพเพื่อการอยู่รอด จึงทำให้ชุมชนในอดีตเป็นชุมชนที่เข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ แต่ในปัจจุบันประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงของระบบทางเศรษฐกิจ สังคม การเมืองอย่างรวดเร็ว จึงทำให้สังคมตกอยู่ภายใต้กระแสวัตถุนิยม ขาดความรับผิดชอบและจิตสำนึกสาธารณะ (ประเวศ วสี.2543:18)

ดังนั้น การกำหนดแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545 – 2549) กำหนดวิสัยทัศน์การพัฒนาประเทศที่มุ่งเน้นการแก้ไขปัญหาความยากจนและยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ซึ่งเป็นการพัฒนาแบบยั่งยืนที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของความเป็นอยู่ที่มีสุขของประชาชน ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวม และในการพัฒนาที่สมดุลนั้นต้องมีการพัฒนาทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคมการเมืองและสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการสร้างค่านิยมให้คนไทยได้ปรับเปลี่ยนกระบวนความคิด ทศนคติ และกระบวนการทำงานโดยยึด “แนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ตามพระราชดำรัสพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวนำมาเป็นปรัชญาแนวทางในการพัฒนาประเทศ โดยนำระบบการบริหารจัดการประเทศที่มุ่งสู่

ประสิทธิภาพและคุณภาพ โดยใช้ความรู้และเทคโนโลยีอย่างคุ้มค่าเหมาะสมสามารถพึ่งตนเองได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546:3 - 6)

สำหรับรัฐบาลยุค พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตร เป็นนายกรัฐมนตรี (พ.ศ. 2544 – 2547) ได้มีแนวนโยบายในการพัฒนาประเทศเพื่อเป็นการเสริมสร้างและปรับโครงสร้างการพัฒนา โดยมีเป้าหมายที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจน อย่างเป็นระบบ ด้วยการกระจายโอกาสให้คนยากจนสามารถเข้าถึงบริการของรัฐมีแหล่งความรู้และทรัพยากร รวมทั้งมีหลักประกันความมั่นคงของชีวิตและมีการพัฒนาเศรษฐกิจฐานรากอย่างเข้มแข็ง เพื่อสร้างศักยภาพเพิ่มขีดความสามารถให้คนยากจน สามารถตั้งหลักปักฐานในการสร้างและพึ่งตนเองมากขึ้น ควบคู่ไปกับการแก้ไขปัญหาความยากจนเชิงโครงสร้าง ให้เอื้อต่อคนยากจนให้ได้รับโอกาสสิทธิ ความเป็นธรรม ทัดเทียมกับกลุ่มคนในสังคม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2546: 10 – 24) ดังนั้น รัฐบาลจึงกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ สู่การปฏิบัติเพื่อให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่และปัญหาความต้องการของประชาชนโดยกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแบบบูรณาการมี 6 ประเด็น คือ ด้านการแก้ไขปัญหาความยากจน ด้านการพัฒนาคน และสังคมอย่างมีคุณภาพ ด้านการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันเชิงเศรษฐกิจ ด้านการบริหารทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้านการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตยและกระบวนการประชาสังคม โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนากระบวนการชุมชนเข้มแข็งสามารถพึ่งตนเอง เพื่อเป็นฐานรากที่มั่นคงของสังคม อีกทั้งการระดมพลังแก้ไขปัญหาและการพัฒนาชุมชนให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วม ที่มุ่งเน้นการปรับกระบวนการทัศน์และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ (สำนักงานจังหวัดนครสวรรค์. 2548 :1 - 2)

สำหรับความยากจนในสภาพทั่วไปนั้น มีสาเหตุจากปัจจัยหลายๆ ด้าน อาทิเช่น การประกอบอาชีพการเกษตรกรรมที่ต้องพึ่งพาสภาพภูมิอากาศมีต้นทุนในการผลิตที่สูง การจำหน่ายผลผลิตที่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง การไม่มีที่ดินทำกิน ตลอดจนภาระหนี้สินและอุปสรรคต่างๆ ล้วนเป็นสาเหตุของความยากจนของประชาชน (สำนักประเมินผลและเผยแพร่การพัฒนา. 2547 : 1 - 15) จากข้อมูลความจำเป็นพื้นฐานในอำเภอตากฟ้า พบว่าประชาชนประสบปัญหาความยากจนด้านมีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ซึ่งต้องดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนโดยเร่งด่วนตามนโยบายของรัฐบาล ใน ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้ามีอัตราสูงถึง 82 ครัวเรือน (ศูนย์ข้อมูลเพื่อพัฒนาชนบท. 2547 : 6 - 7) ดังนั้น ผู้วิจัยสนใจที่ศึกษาปัญหาความยากจนของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. เพื่อหาแนวทางการแก้ไขปัญหาของประชาชน ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์ ตามนโยบายของรัฐบาลที่

มุ่งเน้นการแก้ไขความยากจน และหาแนวทางการพัฒนาเพื่อให้ประชาชนสามารถที่พึ่งตนเองได้มากขึ้นและยั่งยืน ต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายดังนี้ คือ

1. เพื่อศึกษาปัญหาความยากจนของ ประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
2. เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการพึ่งตนเองของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้มุ่งที่ศึกษาปัญหาความยากจนและการสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนที่ยั่งยืนด้วยการพึ่งตนเอง

2. ขอบเขตด้านประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ช่วงที่ 1

ประชากรที่ใช้การวิจัย เป็นประชากรที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ความจำเป็นพื้นฐาน (จปฐ.) 20,000 บาท/คน/ปี ที่อยู่ในหมู่ที่ 1 – 11 ต.หนองพิกุล อ.ตากฟ้า จ.นครสวรรค์ จำนวน 82 ครัวเรือน ทุละ 1 คน การวิจัยครั้งนี้ใช้ประชากรดังกล่าวทั้งหมด จำนวน 82 คน ซึ่งเป็นหัวหน้าครัวเรือน

2.2 ช่วงที่ 2

นำปัญหาผ่านขบวนการประชาคม (A-I-C) โดยผู้นำชุมชนทุกหมู่บ้านได้ระดมความคิด เพื่อสร้างยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการพึ่งตนเองของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ จปฐ. ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์

3. ขอบเขตด้านตัวแปรที่ศึกษา คือ

ช่วงที่ 1 ปัญหาของความยากจนจากด้านรายได้ – รายจ่าย ในครัวเรือน

ช่วงที่ 2 ยุทธศาสตร์การพึ่งตนเองเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ยุทธศาสตร์** หมายถึง แผนการ แนวทาง และกลวิธีดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนให้ประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์
2. **การแก้ไขปัญหา** หมายถึง การแก้ไขข้อผิดพลาดของสภาพปัญหาที่มีอยู่ในปัจจุบัน ให้ได้รับการเปลี่ยนแปลงและมีคุณภาพชีวิตที่ดีในทันที คือ การแก้ไขปัญหาความยากจน
3. **ความยากจน** หมายถึง สภาวะการณของประชาชนที่รายได้ไม่เพียงพอแก่การครองชีพและการประทังชีวิต เพื่อความอยู่รอดและอีกทั้งสภาพความไม่เสมอภาคทางเศรษฐกิจในสังคม ต่อการดำรงชีวิตของคนในครัวเรือนที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 20,000 บาท / คน / ปี
4. **การพึ่งตนเอง** หมายถึง ความสามารถของคนที่จะช่วยเหลือตนเองได้มากที่สุด โดยไม่เป็นภาระคนอื่นมากเกินไป มีความสมดุล ความพอดีในชีวิต เป็นสภาวะทางกายที่สอดคล้องกับสภาวะทางจิตที่เป็นอิสระ มีความพอใจในชีวิตที่เป็นอยู่ มีสิ่งจำเป็น ปัจจัยสี่เพียงเป็นความพร้อมของชีวิตทั้งทางร่างกายและจิตใจ
5. **ประชาชน** หมายถึง กลุ่มประชาชนที่มีรายได้ที่ต่ำกว่าเกณฑ์ ๖๒๕๕.๕๕ บาท / ปี 1-11 ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
6. **๖๒๕๕.๕๕** หมายถึง ข้อมูลที่แสดงถึงความจำเป็นพื้นฐานในระดับของคนในครัวเรือน โดยกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข ในทุกระดับครัวเรือนหมู่บ้าน ตำบล อำเภอ จังหวัด

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้ทราบถึงปัญหาความยากจนของประชาชนที่มีรายได้ต่ำกว่าเกณฑ์ ๖๒๕๕.๕๕ บาท / ปี 1-11 ตำบลหนองพิกุล อำเภอตากฟ้า จังหวัดนครสวรรค์
2. ได้ยุทธศาสตร์การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการพึ่งตนเอง เพื่อใช้เป็นแนวทางที่จะนำมาแก้ไขปัญหาความยากจน ซึ่งในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้อาจเป็นประโยชน์ต่อประชาชนที่นำมาแก้ไขปัญหาความยากจนโดยการพัฒนาที่พึ่งตนเองได้อย่างยั่งยืนของประชาชนชนบทในประเทศไทย